

НИКОЛА ПАШИЋ

ТРАГОМ ДОКУМЕНАТА

Архив Србије
Архив Војводине Нови Сад
Историјски архив "Тимочка крајина" Зајечар

Никола Пашић
трагом докумената

Нови Сад, фебруар 1996.

Одговорни уредници

Милорад М. Радевић, директор Архива Србије
Бора Димитријевић, директор Архива "Тимочка" Крајина Зајечар
Павле Станојевић, директор Архива Војводине, Нови Сад

Аутор изложбе и каталога

Вјера Митровић

Сарадник на припреми изложбе и каталога

Драгица Јанковић

Дизајн каталога

Зоран Бабин

Лектор и коректор

Весна Башић

Репродукције

Вукадин Шљукић

Компјутерска обрада

Домино, Нови Сад

Штампа

Офсет принт, Нови Сад

*Велику захвалност на
уступљеним експонатима дугујемо
Архиву Југославије, Архиву САНУ
и Историјском музеју Србије.*

*Штампање каталога
и припрему изложбе помогло је
Министарство културе Србије
и*

*ЕПС ЈП Електровојводина, Нови Сад,
Пан графика, Нови Сад,
Д.Д.О.Р. Нови Сад,
Циглана "Обнова", Каћ.*

НИКОЛА ПАШИЋ

Српски народ имао је три велика државника - Илију Гарашанина, Јована Ристића и Николу Пашића. Гарашанин је био самоук државник, док су Ристић и Пашић стекли солидно образовање. Гарашанин је творац "Начертанија", националног и државног програма (1844.), Ристић, независности Србије (1878.), а Пашић неимар Југославије (1918.). Гарашанин и Пашић знали су да запливају у јужнословенске и југословенске воде, Ристић је био сав обузет српством. Сва тројица тражили су ослонац у Русији и живели су у уверењу да се без руске помоћи не може решити српско национално питање.

Никола Пашић дуго је живео (Зајечар, 18. децембар 1845. - Београд, 10. децембар 1926.) и дуго се бавио политиком, неку годину више од пола века. По образовању инжењер, он се најмање занимао стручним послом. Политика је била његово искључиво опредељење. У младости социјалиста, револуционар и завереник, у зрелим годинама безкомпромисни борац за парламентарну владавину, у позном добу конзервативац.

Вођ Радикалне странке од њеног оснивања до смрти, Пашић је био њен незамењив и неуморни кормилар у бурном политичком животу Кнежевине и Краљевине Србије и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Предводио је радикале и кад је странка била распуштена и кад је боравио у иностранству. Његов положај вође није био доведен у питање ни када се странка поделила почетком 20. века. То што је Радикална странка била највећа партија у Србији, није само његова заслуга, али су њено одржање и успешан рад зависили понајвише од Пашићеве стрпљивости, упорности и вештине сналажења и у најтежим приликама. Као што најчешће бива, његовом смрћу, Радикална странка сишла је са историјске позорнице, понајвише зато што Пашић није однеговао наследника.

Ни један од српских политичара, а поготову предводника странака, није имао тако бурну прошлост и није доживео драматична искушења као Никола Пашић. Био је више пута изложен опасностима - осуђеник на смрт због покретања Тимочке буне (1883.), изгнаник (1883-1889), затвореник услед увреде краља и учешћа у Ивандањском атентату (1899.)... Из обреновићевског смртног загрљаја извлачио се сам, а кад у томе није успевао, спасавали су га други. Изложен бројним опасностима за владавине Обреновића, Пашић је схватио да је понекад боље удаљити се из Србије на време пред бурним догађајима, чувајући тако себе и странку.

Никола Пашић обављао је разне дужности. Осим што је био шеф странке, он је био градоначелник Београда, народни посланик, председник Народне скупштине, дипломатски представник, преговарач на Конференцији мира у Паризу, председник владе (1891-1892, 1904-1918, са три краћа прекида, 1921-1926 са једним прекидом). Своје велике државничке способности најпотпуније је испољио као председник владе и министар спољних послова.

Без Николе Пашића тешко би било замислити Радикалну странку, опозицију против Обреновића и српску политику почетком 20. века. Пропаст царске

Русије одвела га је из српства у југословенство и то би био, посматрано с данашње трагичне перспективе српског народа, његов државнички промашај. Он, Круна, и не само они, претпоставили су Велику Србију Југославији. Вечно је и мучно питање, да ли се та погрешка може икада исправити?

Деведесетнаест век обележен је Пашићевом борбом са Обреновићима, двадесети сарадњом са Карађорђевићима. У првом периоду Радикална странка била је углавном у опозицији а сасвим ретко на власти, у другом била је искључиво на власти а спорадично у опозицији.

Изузимајући краља Петра Карађорђевића, Никола Пашић ни са једним српским владарем није успоставио присне односе. Пашић се борио са краљем Миланом за голи живот и у тој борби је поклекао, нарушивши страшно свој углед (1899.), под краљем Александром Обреновићем саставио је прву владу, али је њихове односе нагризало велико неповерење, док је за владавине краља Александра Карађорђевића био дуже на власти, као најпогоднија личност у младој држави пуној неразумевања и нетрпеливости, али га је несмотрени и брзоплети владар непотребним грдњама отерао у смрт. У односима са владарима није му помогла његова чувена опрезност исказана изреком: "Двор ти је као ватра у камину. Ако си далеко, не ваља. Хладно је. Ако си много близу, не ваља. Изгореће те".

Пашић је знатно боље умео да ради са народом и са Радикалном странком, него са Круном.

Владари из дома Обреновића, посебно краљ Милан, замерали су Пашићу и радикалима одсуство "државне идеје" и били су у праву, бар кад је реч о почецима и првом периоду њиховог деловања. Касније су њихови погледи о српској државности били исправни, све до Првог светског рата, кад су српску државну идеју подредили југословенској.

Безгранично стрљив и ћутљив, Пашић је умео сваког да саслуша, а ни пред ким да се исповеди. Његова затвореност била је недокучива и кад је у себи нешто или ништа скривао. У Србији друге половине 19. и почетка 20. века, као и у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, кад су се догађаји смењивали као на филмској траци, са много политичара бујна темперамента, мирноћа Николе Пашића деловала је лековито. Он се понашао хладно и суздржавно и када је имао идеја и када је био без њих.

У почетку политичке каријере Пашић је вукао и гурао напред, потом је обуздавао себе, Радикалну странку и српску политику. Од расног револуционара преобразио се у доброг конзервативца. У политици Србије, потом и Југославије, увек је било политичара који су нетремице јуришали напред, а изузетно мало оних који су их обуздавали. Пашић је припадао овим другим и у том је велика вредност његове политичке делатности. Један сталожен и упоран политичар, достојанственог изгледа и држања, међ немирним Србима.

Радосћ Љушић

ИЗ ЖИВОТА НИКОЛЕ ПАШИЋА

1. 1863. Попис становништва и непокретне имовине вароши Зајечара. Под бројем 182, уписана је породица и имовина трговца Петра Пашића, оца Николе Пашића. /фотокопија/
(АС, МФ-П, Пописна књига бр. 205)
2. Родна кућа Николе Пашића у Зајечару. /фотографија/
3. Никола Пашић, 1865. године /фотографија/
4. 1868. фебруар 27. Београд. Одлука министра просвете о слању Николе Пашића, студента Техничког факултета Велике школе, у Цирих на школовање за инжењерску струку, □Посебно градњу пруга□.
(АС, МПс, V, 66/1872.)
5. 1868. март 14. Цирих. Молба државног питомца Николе Пашића, министру просвете да у летњем семестру учи немачки језик и ванредно слуша поједине предмете на Политехници.
(АС, МПс, IV, 53/1873.)
6. 1868. новембар 17. Цирих. Извештај државног питомца Николе Пашића о свом раду у летњем семестру на политехничким студијама у Цириху.
(АС, МПс, II, 349/1870.)
7. 1869. август 7. 1871. август 19. Цирих. Сведочанства Николе Пашића о завршеним летњим семестрима на Политехници у Цириху.
(ИАЗ, 640)
8. 1872. март 8. Цирих. Молба Николе Пашића, инжењера, Министарству просвете и црквених дела да му одобри одлазак у Угарску ради специјализације на градњи железнице.
(АС, МПс, IV, 53/1873.)
9. 1872. април 12. Београд. Одлука Министарства грађевина о упућивању Николе Пашића на једногодишњу праксу у Угарску.
(АС, МПс, IV, 53/1873.)
10. 1870. мај 9. Цирих. Никола Пашић предлаже Ђури Љочићу да прикупи помоћ за Светозара Марковића, који је изгубио стипендију; описује долазак Владимира Јовановића у Цирих и разговор са њим у вези са Марковићевом критиком устава.
(АС, В-405)

11. Никола Пашић, за време студија у Цириху /фотографија/.
12. 1870. јул 2. Цирих. Писмо Николе Пашића Ђури Љочићу у којем изражава жаљење због гашења три листа у Србији; предлаже да се сачека Закон о штампи, те да листови из протеста престану да излазе. (АС, В-405)
13. 1874. децембар 28. Крушевац. Писмо Николе Пашића /Стојану Новаковићу/ у коме образлаже своју поновљену молбу за професора на Великој школи. (АС, МПс, IV, 10/1875.)
14. Никола Пашић /фотографија/
15. 1878. септембар 23. Београд. Извештај Алимпија Васиљевића, министра просвете и црквених дела, ректору Велике школе о неприхватању предлога Академског савета за избор Николе Пашића за професора на Великој школи, са образложењем да је одбио државну службу и да је провео године у агитацијама на "штету своју и своје земље". (АС, ВШ, 1878./100)
16. 1875. октобар 30. Кастел Нови /Херцег Нови/. Писмо Николе Пашића Сими Поповићу, уреднику "Гласа Црногорца" у коме предлаже, у циљу осигурања успеха Херцеговачког устанка, формирање привремене владе која би руководила устанком и представила устанике пред великим силама. У владу предлаже познате личности из свих српских земаља и из Хрватске. /фотокопија/ ("Књижевни север", 2. 1930.)
17. Никола Пашић, 1879. године /фотографија/
18. 1879. јул 1. Пожаревац. Пројекат црквене зграде у Пожаревцу, инжењера Николе Пашића. (АС, МПс, Ц-одељење, 1880.)
19. Никола Пашић и Ђурђина Дуковић, као вереници у Фиренци, 1890. године /фотографија/
20. 1891. јун 11/23. Задар. Ђуро Обрадовић честита Николи Пашићу венчање са својом рођаком Ђурђином Дуковић. (АС, НПП, несређена грађа)
21. Никола Пашић са супругом, сином и тазбином. /фотографија/

22. 1899. јун 10. Београд. Писмо Николе Пашића супрузи Ђурђини. (АС, НПП, несређена грађа)
23. Никола и Ђурђина Пашић /фотографија/
24. 1898-1899. Деца Николе Пашића, Дара, Раде и Пава. Фотографија послата Пашићу док је био на робији у Пожаревцу.
25. 1917. март 31. Крф. Писмо Николе Пашић супрузи Ђурђини. (АС, НПП, несређена грађа)
26. Никола Пашић са ћерком Павом на дан њеног венчања са Стјепаном Рачићем у Ез сир Меру, 12. августа 1918. године /фотографија/
27. Ђурђина и Никола Пашић у Ез сир Меру лета 1918. године /фотографија/
28. Пореска књижица Николе Пашића (1891.- 1894. год.) (АС, НПП, несређена грађа)
29. 1902. септембар 15./28. Београд. Пасош Николе Пашића. (АЈ, 143-3)
30. Платна књижица Николе Пашића, председника Министарског савета од априла 1921. до маја 1922. године. (АС, НПП, несређена грађа)
31. 1906. Годишња путна карта Николе Пашића, председника Министарског савета. (АЈ, 143-3)
32. 1925. Бесплатна годишња карта Николе Пашића, председника Министарског савета, за путовање бродом. (АС, НПП, несређена грађа)
33. Никола Пашић, у шетњи са зетом Стјепаном Рачићем. /фотографија/ (ИМС, 66/3)
34. Део ентеријера Пашићеве куће /фотографија/ (ИМС, 66/5)

Никола Пашић за време студија у Цириху

Никола Пашић 1879. године

Бурђина и Никола Пашић

Деца Николе Пашића, Дара, Раде и Пава

РАДИКАЛНА СТРАНКА

35. 1878. октобар 30. Зајечар. Начелство округа Црноречког налаже Бирачком одбору вароши Зајечар да поништи избор Николе Пашића за народног посланика.
(АС, НС, II, 1/1878.)
36. 1878. децембар 3. Зајечар. Пуномоћје Николе Пашића, народног посланика вароши Зајечара, за Народну скупштину.
(АС, НС, II, 1/1878.)
37. 1878. децембар 24. Ниш. Предлог Николе Пашића, члана Финансијског одбора, Народној скупштини да укине ограничење максимума плаћања пореза.
(АС, НС, II, 23/1878.)
38. 1879. Прваци "радикалске опозиције". Стоје, с лева на десно: Стева К. Михаиловић, Стева Милићевић и Пера Тамбураш. Седе, с лева на десно: Јошка Јовановић, прота Милоје Барјактаревић и Никола Пашић.
/фотографија/
39. 1879. новембар 15. Ниш. Нацрт "адресе" скупштинске мађине на бесеу кнеза Милана Обреновића, у којој се, залаже за унапређење основних школа, слободу штампе, установљење народне банке и др. Међу потписницима је и Никола Пашић.
(АС, НС, I, 3/1879.)
40. Никола Пашић, 1879. године /фотографија/
41. 1879. новембар 29. Ниш. Никола Пашић пише куму о раду Народне скупштине, притиску владе Јована Ристића на посланике ради одржања на власти, и да предлог о слободи штампе није прошао.
(АСАНУ - 11852)
42. 1883. септембар 21. Листа кандидата за председника Народне скупштине - четврти на листи је Никола Пашић.
(АС, НС, В, 8/1883.)
43. 1889. септембар 14. Београд. Кандидатска листа народних посланика за варош Београд; први на листи је Никола Пашић.
(АС, НС, ХВИ, 1/1889.)

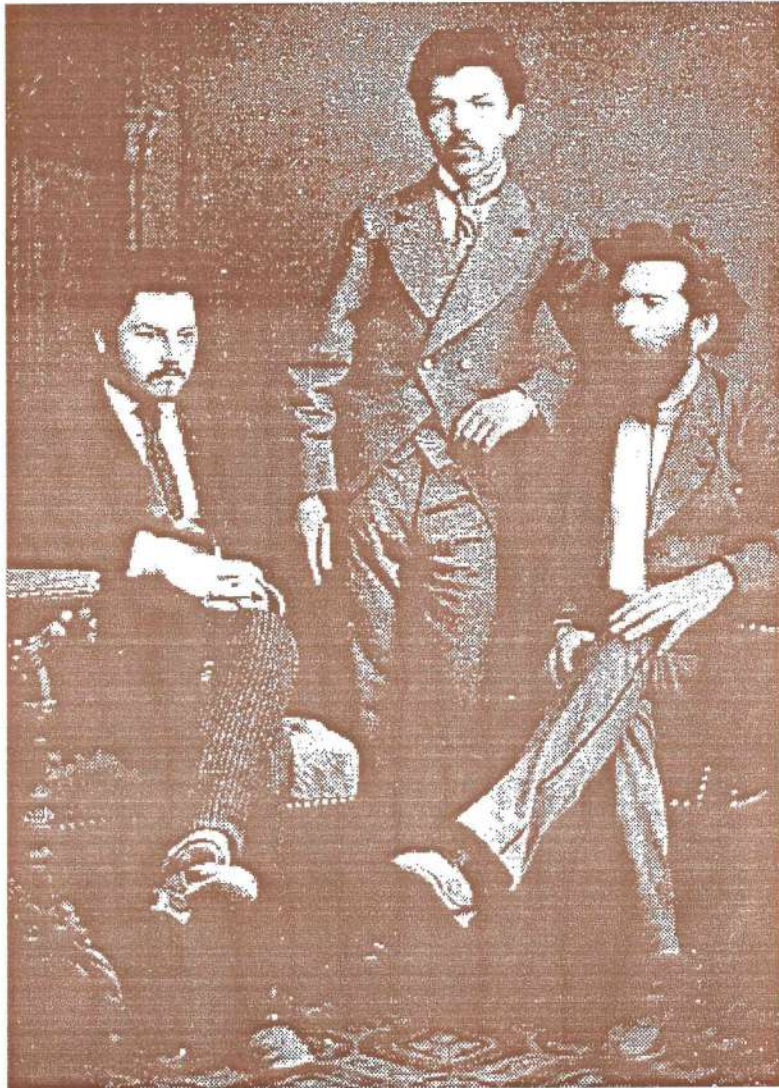
44. 1889. октобар 7. Београд. Избор Николе Пашића за председника Народне скупштине; од 98 присутних посланика за Пашића гласало 84.
(АС, НС, XXVII, 1/1889.)
45. 1893. фебруар 27. Београд. Пуномоћје Николе Пашића да је изабран за народног посланика, за ванредни сазив Народне скупштине 1893., 1894. и 1895. године.
(АС, НПП, несређена грађа)
46. 1923. март, Београд. Летак "Ако хоћеш да ова земља има мира, реда.../" - позив гласачима да гласају за Николу Пашића.
(АС, ЗП-852)

* * *

47. 1881. април 27. Београд. Никола Пашић пише Ранку Тајсићу о раду Народне Скупштине и полемици са Љочићевим листом "Радник".
(АС, ПО-100/32)
48. Оснивачи Народне радикалне странке - Лазар Пачу, Пера Тодоровић и Никола Пашић. /фотографија/
49. 1881. октобар 26. Београд. Никола Пашић пише Ранку Тајсићу да ће се расправа о статуту Радикалне странке одржати 8. новембра а у случају да нико не дође на састанак да се пошаљу писмене примедбе на Статут. Указује на споро грађење железнице и несолидност конзорцијума Бонту.
(АС, ПО-100/33)
50. 1881. децембар 2. и 5. Београд. Статут Српске народне радикалне странке /фотокопија/
("Самоуправа" бр. 144 и 145)
51. 1882. јул 26. Крагујевац. Говор Николе Пашића на главном скупу Народне радикалне странке на Илиним водама.
(Никола П. Пашић, Београд 1937. стр.110-117)
52. 1882. јул 26.-28. Крагујевац. Први Главни земаљски скуп Народне радикалне странке на Илиним водама у Крагујевцу.
/фотографија/

Никола Пашић

Оснивачи Народне радикалне странке - Лазар Пачу,
Пера Тодоровић и Никола Пашић

53. "Српска Народна радикална странка, Програм, Статут", Београд, 1882. (НБС, I 27613)
54. 1883. март 4. Београд. Обавештење Главног одбора Народне радикалне странке да се, према изјашњавању месних одбора, неће ступати у редовним приликама са Либералном странком у преговоре о савезу. (АС, ТБ, 398.)
55. 1883. јул 2. Београд. Никола Пашић, председник Главног одбора Народне радикалне странке, обавештава месне одборе да ће им доставити на разматрање предлог нацрта Устава и да ће коначан нацрт бити израђен на главном скупу странке, 6. августа. (АСАНУ-9732)
56. /1887./ Писмо Николе Пашића о незадовољству коалицијом либерала и радикала, о расцепу у странци. Упозорава партијске другове да не дозволе да грешке Пера Тодоровића растурају странку. /концепт/ (АСАНУ-14615/1-1)
57. Никола Пашић пише Стојану Протићу да се мора исправити и садржајно и технички низак ниво листа Радикалне странке и критикује рад и понашање чланова радикалне владе. /концепт/ (АСАНУ-14615/1-6)
58. 1889. јануар 30. Букурешт. Никола Пашић, поводом кампање против њега, пише првацима Народне радикалне странке, да га се странка одрекне како би јој краљ Милан поверио мандат за састав владе и овлашћује их да то учине како не би због њега био онемогућен прелаз на режим демократске власти. /концепт/ (АСАНУ-14615/1-13)
59. 1892. август 23. Алексинац. Записник конференције Народне радикалне странке, држане пре главног скупа странке. (АЈ, 143-4)
60. 1893. новембар 24. Записник Посланичког клуба Радикалне странке о трвењима у странци и покушају да се ослаби Главни одбор, а ојача влада, што се показало приликом избора Николе Пашића за председника Народне скупштине. (АСАНУ-14570)
61. 1896. октобар 25. Београд. Писмо Косте Таушановића Николи Пашићу у коме замера што се ради иза леђа Главног одбора.

- Упозорава да то руши ауторитет и Николе Пашића, као вође, и Главног одбора и да слаби странку.
(АС, НПП, несређена грађа)
62. Никола Пашић и Коста Таушановић /фотографија/
63. 1897. новембар 25. Београд. Писмо Косте Таушановића, председника месног одбора Радикалне странке, Николи Пашићу у којем одбија да му пошаље кандидациону листу одборника за Београдску општину.
(АС, НПП, несређена грађа)
64. 1908. јул 5. Београд. Никола Пашић моли Главни одбор Народне радикалне странке да му уважи оставку на председништво у Главном одбору.
(ИАЗ, 66)
65. Никола Пашић, председник Народне радикалне странке и председник Министарског савета. /фотографија/
66. 1909. октобар 8. Београд. Никола Пашић моли Посланички клуб Радикалне странке да одустане од његове кандидатуре за члана Државног савета због противљења "радикалних демократа". /концепт/
(ИАЗ-66)
67. "Говор којим је Председник Главног одбора Народне радикалне странке господин Никола П. Пашић отворио седнице Земаљске конференције сазване на дан 21. новембра 1911. године у Београду", Београд, 1911.
68. 1916. септембар 11. Крф. Стојан Протић, председник Посланичког клуба Радикалне странке јавља Николи Пашићу да је група посланика искључена из Странке, због деловања против интереса странке и Пашића и да су у међувремену основали Клуб независних посланика Радикалне странке.
(АЈ, 143-4)
69. 1918. април 18. Крф. Никола Пашић, шеф Народне радикалне странке, обавештава Љубомира Давидовића, председника опозиционог блока да је Радикална странка одредила делегате за преговоре о саставу коалиционе владе, поводом захтева опозиције да Пашић не буде министар иностраних дела, нити Љуба Јовановић министар унутрашњих дела.
(АЈ, 143-4)

70. "Говор Николе Пашића на Радикалској земаљској конференцији одржаној 25. септембра 1920. у Београду", Београд, 1920.
71. 1923. март 14. Београд. "Наше народно веровање" - позив грађанима да гласају за радикале. /плакат/
(АС, ЗП-849)
72. 1924. јул 11. Београд. Никола Пашић обавештава одборе Радикалне странке о коалицији радикала са самосталним демократима ради очувања државе и спречавања њеног цепања на "федералне државице".
/ концепт /
(АЈ, 143-4)
73. 1926. август 14. Проглас Месног одбора Народне радикалне странке "Београдским радикалима" да постоји само једна радикална листа.
/плакат/
(АС, ЗП-424)

ПАШИЋ И ОБРЕНОВИЋИ

74. 1883. октобар 27. Београд. Потерница Управе вароши Београда расписана за Николом Пашићем због учешћа у Тимочкој буни.
/фотокопија/
(Српске новине, бр.234, 28. октобар 1883.)
75. 1883. новембар 25. Београд. Извештај управника вароши Београда иследном судији да је Никола Пашић побегао 25. октобра у Земун.
/препис/
(АС, ТБ, 1014)
76. 1883. децембар 4. Зајечар. Пресуда Преког суда којом је Никола Пашић осуђен на смрт због учешћа у Тимочкој буни.
(АС, ТБ, 1031)
77. Никола Пашић /фотографија/
(ИМС-2526)
78. 1883. децембар 19. Софија. Извештај Ђорђа Симића министру иностраних дела Милану Богићевићу о Пашићевом кретању по Бугарској и његовим изјавама да радикални одбор није хтео да изазове буну, за коју је сазнао тек по завођењу ванредног стања.
(АС, МИД ПО, I, Д-III/1883.)

79. 1884. март 10. Софија. Никола Пашић пише Михаилу Свилокосићу да Русија не сме дозволити да се Аустро-Угарска војнички умеша у унутрашње ствари у Србији и да је интерес Срба, ослобођење свих "Србо-Хрвата".
/концепт/
(АСАНУ-14615/1-7)
80. 1885. јун 12. Софија. Извештај Димитрија Бодија, дипломатског заступника, министру Милутину Гарашанину о договорима Николе Пашића и емиграната да са неколико чета упадну у Србију, изврше преврат и доведу на власт Петра Карађорђевића.
(АС, МИД ПО, I, Д-V/1885.)
81. 1885. август 25. Софија. Извештај Милутину Гарашанину да се Никола Пашић и војвода Пеко Павловић припремају да са знањем Бугарске и Русије упадну у Србију и дигну устанак, и предлог да сердар Јоле Пилетић оде у Тимочки округ да Црногорци не би пришли војводи Пеку.
(АС, МГ-895)
82. /1885/. Никола Пашић јавља Бошку Петровићу на Цетиње да су одложили упад у Србију и подизање устанка против краља Милана и да не шаљу за сада помоћ коју су тражили.
(АСАНУ-11754)
83. 1885. септембар 19. Видин. Никола Пашић позива краља Милана да ослободи Стару Србију и српске земље у Македонији, и тиме удари камен темељац првенству Србије на Балкану; уверава га да ће обуставити све активности око повратка у отаубину и ослобођења народа од унутрашње тираније. /концепт/
(АСАНУ-11773)
84. 1885. октобар 22. Рушчук. Меморандум Николе Пашића и његових другова емиграната, руском цару против краља Милана и предлог о његовом збацивању. /препис/
(АСАНУ-9438)
85. 1885. Никола Пашић, поводом пораза Србије у рату са Бугарском тражи од својих партијских другова да учине све да се врати у отаубину како би је заједнички бранили од непријатеља.
(АСАНУ-11759)

86. 1887. јануар или фебруар. Никола Пашић јавља кнезу Петру Карађорђевићу о настојањима Пере Тодоровића и Боке Глобочанина да, по налогу краља Милана Обреновића, открију везе српских емиграната са Карађорђевићима и Русима.
(АС, Збирка ВЈМ-2)
87. 1887. новембар 7. Писмо Николе Пашића митрополиту Михаилу у коме изражава жаљење и осуђује митрополитово пензионисање под коалиционом владом либерала и радикала.
(АСАНУ-14615/1-29)
88. 1887. март 20. Петроград. Извештај Саве Грујића, посланика у Петрограду о Пашићевом боравку у Русији и тражењу помоћи за сузбијање аустројског утицаја у Србији.
(АС, МИД ПО, VI, Д-I/1887.)
89. Бележница Николе Пашића у емиграцији
(АСАНУ-11721)
90. 1889. фебруар 27. Београд. Указ Намесништва о амнестији Николе Пашића, осуђеног на смрт због учешћа у Тимочној буни. /фотокопија/
(Српске новине, Бр. 46, 28. фебруар 1889.)
91. 1890. јануар 20. Београд. Инструкције Саве Грујића, председника владе, Николи Пашићу, председнику Народне скупштине за разговоре са Русима у вези са набавком наоружања, конверзијом дугова, уређењем црквеног питања, српском црквом у Турској и склапањем трговачког уговора.
(АЈ, 143-2)
92. 1890. фебруар 21. Петроград. Указ руског цара Александра III о одликовању Николе Пашића, орденом Светог Станислава I реда.
(АЈ, 143-3)
93. 1890. мај 20. Београд. Указ Намесништва о одликовању Николе Пашића орденом Таковског крста I реда.
(АСАНУ-14528/IV-1)
94. 1891. април 27./мај 9. Београд. Дипломатски пасош Николе Пашића, председника Министарског савета.
(АСАНУ-11860)

95. 1891. април 25. Београд. Писмо Николе Пашића, председника владе, краљици Наталији, да је краљ Милан, у складу са резолуцијом Народне скупштине, одлучио да не долази у Србију до пунолетства престолонаследника Александра, и моли је да и она исто поступи. (АС, МГ-1699)
96. 1891. јул, Кијев. Краљ Александар Обреновић, Никола Пашић и друге личности у Кијеву, на путу за Петроград. /фотографија/
97. 1891. јул 26. Петровац. Министарство спољних послова Русије обавештава да ће руски цар примити у аудијенцију Николу Пашића, председника владе Србије. (АЈ, 143-2)
98. 1891. август 29. Указ руског цара Александра III о одликовању Николе Пашића орденом Белог орла. (АС, НПП, несређена грађа)
99. 1892. август 9. Београд. Никола Пашић подноси оставку своје владе намесницима због неприхватања предлога владе да се сазове Народна скупштина, да се ради на закључењу новог трговинског уговора са Аустро-Угарском и изабере трећи намесник. (АС, НПП, несређена грађа)
100. 1892. октобар 2. Петровац. Жалба Николе Пашића истражном судији на пропусте у истрази против пандура Милоја Петровића, оптуженог због покушаја атентата на њега, 26. септембра 1892. године. (АС, НПП, несређена грађа)
101. 1893. септембар 12. Београд. Писмо краља Александра Обреновића руском цару о наименовању Николе Пашића, председника Народне скупштине, за посланика у Русији. /копија/ (АСАНУ-11839/2)
102. 1894. мај 19. Петроград. Руски дипломатски пасош Николе Пашића, посланика Краљевине Србије у Петрограду. (АСАНУ-14528/IV-2)
103. 1893-1894. Бележница Николе Пашића, посланика у Петрограду о аудијенцији код руског цара и царице, помоћи у наоружању, просидби руске принцезе за краља Александра и др. (АСАНУ-11721)

104. Поздравни телеграм Николе Пашића са Збора Народне радикалне странке, краљу Александру Обреновићу. /концепт/ (АСАНУ-11768)
105. 1898. март 19. Београд. Захтев Управе града Београда министру унутрашњих дела за подизање тужбе против Николе Пашића због увреде краља Милана Обреновића. (АС, МП, VI, 209/1898.)
106. 1898. јануар 11. Пожаревачки казнени завод. Никола Пашић пише Арси Дреновцу да је у затвор доспео због Странке и моли га да му продужи рок исплате дуга. /концепт/ (АС, НПП, несређена грађа)
107. 1899. јул 14. Петроград. Љубомир Христић извештава председника владе Владана Ђорђевића да је гроф Муравјов изразио сумњу у умешаност Николе Пашића и Косте Таушановића у покушају атентата на краља Милана и саветује властима у Београду умереност. (АС, МИД ПО, II, Д-II/1899.)
108. 1899. август 10. Београд. Писмо Николе Пашића из затвора краљу Александру Обреновићу у коме га поданички уверава у своју оданост дому Обреновића поричући своју умешаност у атентат на краља Милана. (АС, Збирка ВЈМ-77)
109. 1899. септембар 13. Ниш. Указ краља Александра о помиловању Николе Пашића, осуђеног на пет година затвора због учешћа у атентату на краља Милана. (АС, МП, XXXII, 17/1899.)
110. 1900. октобар 29. Петроград. Извештај посланика Стојана Новаковића министру иностраних дела, Алекси Јовановићу о боравку Николе Пашића у Русији. Пашић своје држање пред Преким судом представља као начин да спречи оштру осуду својих другова. (АС, МИД ПО, III, Д-IV/1900.)
111. 1901. април 10. Београд. Указ краља Александра Обреновића о именовану Николе Пашића за члана Државног савета. (АСАНУ-14528/IV-3)

УСПОН СРБИЈЕ

112. Никола Пашић /фотографија/
(ИМС-66/2)
113. 1903. јун 23. Београд. Никола Пашић обавештава Ђурђину Пашић да је изабрана делегација за дочек краља Петра I Карађорђевића и одбор који ће изградити измене Устава из 1888. и спремити нови устав.
(АСАНУ-11623/3)
114. 1903. јун 23. Београд. Никола Пашић јавља супруги Ђурђини да су против његовог поновног именованја за државног саветника штампане изјаве тројице министра и да се захвално на именованју јер је "увреду само тако могао одбити".
(АСАНУ-11623/15)
115. /1904/. Говор Николе Пашића, министра иностраних дела у Народној скупштини о основама спољне политике Србије. /концепт/
(АЈ, 143-2)
116. 1904. фебруар 11.19. Београд. Белешке Николе Пашића о својим разговорима са бугарским отправником послова Хесапчијевим везаним за српско-бугарски споразум да се Македонија третира као заједничко питање. Изразио је сумњу да се проблеми у Турској могу решити без оружја и бојазан да ће Аустро-Угарска учинити све да спречи споразум.
(АС, МИД ПО, V, Д-IX/1905.)
117. 1904. мај 1. Ниш. Никола Пашић, Сава Грујић, Хесапчијев, отправник послова Бугарске у Београду, и Ризов бугарски дипломатски агент на Цетињу. /фотографија/
118. 1904. фебруар. "Будући програм", белешка председника владе Николе Пашића о привредном и финансијском развоју земље, наоружавању и модернизацији војске, развоју демократских установа и "ослобођењу Србије од економског ропства".
(АЈ, 143-2)
119. 1906. јануар 20. "...Србија је мала и слаба земља према Аустрији али њено достојанство није ни за длаку слабије од достојанства ма које друге независне државе..." - из говора Н. Пашића у Народној скупштини поводом аустроугарског условљавања да Србија суспендује уговор о царинској унији са Бугарском. /фотокопија/ (Стенографске белешке Народне скупштине, I.X.1905.-19.IV.1906. књ. III, Београд 1906.)

Будући програм.

I

1. Да се обрати нарочита брига да се стационарна организација наше земље развије, а нарочито а. се промовиса и пререди воћа развије - и нарочито ореме, који се ураде на бугарској пшеница, и који дуже могу да трпе, важни.
- а) у вели ситу да напомена и привремено интересан користи развије по селима и кривина важни
- б) да се интересна во, која се за важна, на развије да не уделом
- в) да се донесе закон, који ће сврху развијати нашу запосреду и трговину у српским српско да важни.
- г) да се сараде сарадници и интересу и све модерне српске да развије, која и бу интересна не и важни развије роде и важни развије и важни

120. 1905. јануар 13. Београд. Никола Пашић обавештава Милована Миловановића, посланика у Риму, о економском притиску Аустро-угарске на Србију и претњи да ће затворити границу за увоз робе из Србије те њеном могућем продору у Новопазарски санџак. (АЈ, 80-47/87)
121. 1905. јануар 23. Београд. Писмо Николе Пашића краљу Петру Карађорђевићу у коме подноси оставку због изјаве Живојина Балугића. (АС, Збирка ВЈМ-2)
122. 1905. мај 4. Београд. Никола Пашић пише Миловану Миловановићу поводом италијанских претензија на Балкану: ".../ бићемо се са сваким ко посегне за те земље па ма то био и рођени брат /.../" и наглашава да реформама треба да се обухвати Стара Србија а у следећој фази да се тражи њено присаједињење Србији. /концепт/ (АЈ, 80, 47/90-93)
123. 1906. фебруар. Телеграм Николе Пашића "Самоуправи" којим демантује вести да је тражио "приватну" аудијенцију код грофа Голуховског, министра иностраних дела Аустро-Угарске а да је Михаило Вујић, посланик у Бечу жртва "обмане или непромишљеног ласкања". /концепт/ (АС, НПП, несрећена грађа)
124. 1906. јун 24./јул 7. Београд. Никола Пашић јавља Посланству Србије у Лондону да је Аустро-Угарска забранила увоз стоке и меса из Србије и превоз преко своје територије. /концепт/ (АСАНУ-11879)
125. Никола Пашић обавештава Лазара Пачуа о разговору са немачким послаником о закључењу новог трговинског уговора са Аустро-угарском; наглашава да је стари уговор толико неповољан за Србију да га ниједна влада не би смела продужити. (АС, НПП, несрећена грађа)
126. 1906. август 13. Београд. Никола Пашић пише Миловану Миловановићу, поводом кампање аустроугарске штампе против њега и његовог министарства, да би био спреман да Миловановићу уступи ресор министра иностраних дела, кад би био сигуран да ће Аустро-угарска бити попустљивија према Србији. /концепт/ (АЈ, 80, 47/94-95)

127. 1906. октобар 1. Београд. Никола Пашић обавештава Милована Миловановића да је Аустро-Угарској поново одговорено да се ниједној држави не може дати право приоритета и наставља: ".../ Дакле настаће неуговорено стање, може бити економски рат. Другог излаза није било ако се хоће штитити независност земље /.../" (АЈ, 80-47/97-99)
128. 1908. јануар 21. Београд. Упутство Николе Пашића Посланству Србије у Петрограду поводом аустроугарске најаве изградње пруге од Босне преко Новопазарског санџака, што би имало за последицу раздвајање Србије и Црне Горе, аустроугарским посадама. Србија ће у том случају тражити концесије за излазак на Јадранско море. (АС, МИД ПО, VI, Д-VII/1908.)
129. 1908. март 25. Београд. Никола Пашић обавештава Милована Миловановића о садржају српског меморандума на руски пројекат реформи у Турској, у којем се тражи проширење реформи на Стару Србију, признање српске народности и да вице гувернер за Косовски вилајет буде Србин православне вере. /концепт/ (АЈ, 80, 47/108-109)
130. 1908. октобар 13. Инструкције Милована Миловановића, министра иностраних дела, Николи Пашићу, специјалном изасланику у Русији, поводом Анексије Босне и Херцеговине, да Србија остаје на захтеву територијалне компензације, и да ће на будућој конференцији тражити аутономију Босне и Херцеговине и пругу до Јадранског мора. /концепт/ (АЈ, 143-2)
131. Никола Пашић, председник владе. /фотографија/
132. 1910. децембар 7. Београд. Дипломатски пасош Николе Пашића, председника владе Краљевине Србије. (АСАНУ-14528/IV-5)
133. 1910. Белешка Николе Пашића - "Законски пројекти неопходно нужни да се сврше". (АЈ, 143-2)
134. 1912. јул, Београд. Инструкције Милована Миловановића, министра иностраних дела, Николи Пашићу за разговор са руским званичницима о српско-бугарским и српско-црногорским односима,

о арбанашкој аутономији и Аустро-Угарској, и интересу Србије да спречи стварање велике Албаније. /концепт/
(АС, ММ-24)

135. 1912. "Шта хоће Србија" - белешка Николе Пашића о решењу српског питања у Турској.
(АС, МИД ПО, VIII, Д-III/1912.)
136. 1912. август 21. Београд. Одговор Николе Пашића грчкој влади поводом предлога о заштити хришћана у Турској - мобилизацију војске треба извршити кад Турска одбије заједнички предлог. Изражава бојазан од акције Аустро-Угарске против Србије. /концепт/
(АС, МИД ПО, Д-V/1912.)
137. 1912. септембар 1. Београд. Упутство Николе Пашића Михајлу Гавриловићу о побољшању односа са Црном Гором и заједничком раду на националном ослобођењу. /концепт/
(АС, МИД ПО, VII, Д-VIII/1912.)
138. 1912. септембар 23. Цетиње. Политичка конвенција закључена између Црне Горе и Србије. /копија/
(АС, МИД ПО, XIII/1912.)
139. 1912. септембар 23. Цетиње. Војна конвенција закључена између Србије и Црне Горе. /копија/
(АС, МИД ПО, XIII/1912.)
140. 1912. септембар 23. Београд. Упутство Николе Пашића за прокламацију Арнауцима - да српска војска не иде против њих већ против Турака и да ће им бити гарантована сва права. /концепт/
(АС, МИД ПО, XII, Д-IV/1912.)
141. 1912. октобар 26. Врање. Краљ Петар и Карађорђевић, Никола Пашић и Стојан Протић - Пашић чита телеграм о уласку Моравске дивизије у Скопље. /фотографија/
142. Никола Пашић и кнез Арсен Карађорђевић у Врању, 26. октобра 1912. године. /фотографија/

Шта хоће Србија.

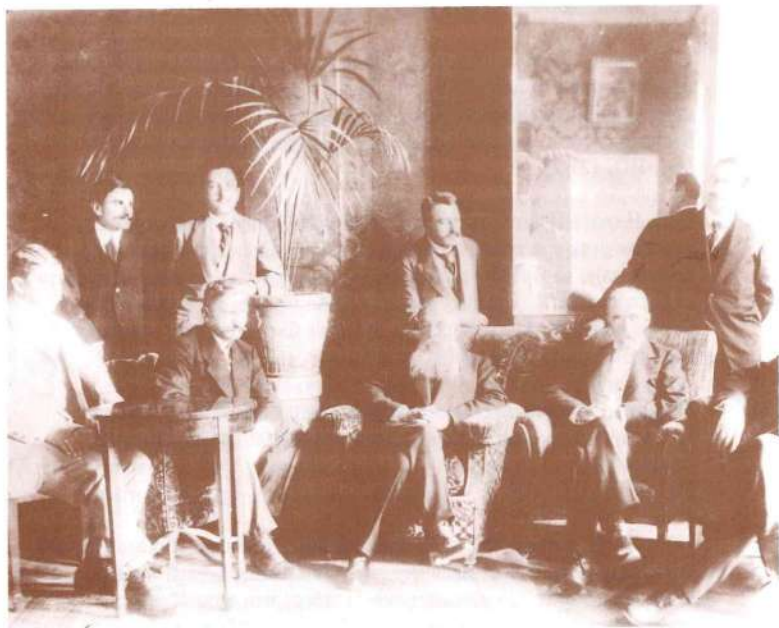
Србија хоће да олакша судбу својих црногорцама у Турској. Србија хоће да на немој страници буде мира. Србија хоће да се изврши она параграфна Берлинског уговора, који гласи на своје место: реке европск 34 година. Србија хоће да рече у духу Европе. Она хоће да се изврши она илова европск векесина. Она хоће и крв своју да до-мије не би ли олакшала судбу црногорца свој бра-ће. — Она хоће да на свој риник и на свој црнок изврши одлуку европск векесина.

Србија не иде за тим да освоји земље у европ-ској Турској; она не жели да рачуна постојеће ситуације, да претресе сва територијално нестез-ливо - она не жели да се миром не народни рачуна, она не жели да на рачуна или изабави омигала, у којима европске владе себе не би биле сажа-сае. Она узима на себе дужности извршиоца европск уговора.

Противу такве употе, која може Србију ко-митацији територије и крва мавели бити ипота, сви Турске, а још мање може ли бити Европа, која је сама не раскриве пројекта и у једној м. б. народном акту извршиоца?!

143. 1912. децембар 7. Београд. Никола Пашић јавља српским посланствима о оптужби Аустро-Угарске да Србија води пропаганду у Босни и Херцеговини и Јужној Угарској, да је од животног интереса за Србију да избегне било какав повод да је Аустро-Угарска окриви.
/концепт/
(АС, МИД ПО, VIII, Д-1/1912.)
144. Краљ Петар и Никола Пашић излазе из Вазнесенске цркве после повратка са бојног поља. /фотографија/
145. 1912. децембар 24. Београд. Никола Пашић шаље Посланству Србије у Паризу изјаву Српске владе да ће, у интересу европског мира, повући војску са приморја по закључењу мира, али да неће и не може пристати на нове уступке. /телеграм/
(АЈ, грађа за разграничење)
146. 1913. јануар 8. Београд. Писмо Николе Пашића Стојану Новаковићу, шефу делегације Краљевине Србије на Лондонској конференцији, о потреби веће солидарности балканских савезника по питању разграничења са Албанијом; тражи да посебно истакне право коришћења јадранске железнице и луке Драч и обавештава га о притиску Аустро-Угарске на Србију.
(АС, СН-249)
147. Никола Пашић обавештава Стојана Новаковића о корацима које је предузео код представника великих сила да помогну српске захтеве за разграничење са Албанијом и предлаже да се српска делегација повуче уколико Турска одуговлачи са преговорима.
(АС, СН-1946)
148. 1913. март 24. Никола Пашић јавља Посланству у Лондону да ће балкански савезници прекинути ратне операције са Турском, под условом да се линије разграничења, које су предложиле велике силе, узму само као основ за разграничење.
/телеграм/
(АЈ, грађа за разграничење)
149. 1913. Никола Пашић јавља посланику на Цетиње да пренесе црногорској влади да прихвати позив великих сила да се повуче из Скадра због претњи Аустро-Угарске.
/концепт/
(АС, НПП, несређена грађа)

150. 1913. мај 15. Београд. Говор Николе Пашића у Народној скупштини о спољној политици коју је водила његова влада у време Првог балканског рата. /концепт/
(АС, МИД ПО, XIX, Д-II/1913.)
151. 1913. мај 19. Скопље. Одговор војводе Радомира Путника, начелника Штаба врховне команде Николи Пашићу, председнику владе, у коме га извештава о изгледима на успех српске војске у евентуалном рату са Бугарима због неслагања око поделе спорних територија.
(АС, ПО, 123/29)
152. 1913. Никола Пашић одговара Посланству Србије у Петрограду, поводом руског захтева да се односи између Србије и Бугарске не заостравају, да Србија тражи ревизију уговора и да не може допустити да Бугарска има заједничку границу са Албанијом јер би опстанак Србије између Аустро-Угарске и Бугарске био угрожен. /концепт/
(АС, НПП, несређена грађа)
153. 1913. јун 17. Београд. Никола Пашић тражи од војводе Радомира Путника да победи Бугаре, који су отпочели рат без објаве.
/концепт/
(АС, МИД ПО, VIII, Д-VIII/1913.)
154. 1913. "Наш одговор првацима арнаутским" - белешка Николе Пашића о обећању Србије да се неће мешати у унутрашње ствари Албаније, и да ће признати оног владара кога они "изаберу или приме".
/концепт/
(АС, НПП, несређена грађа)
155. Никола Пашић, Мирослав Спалајковић, Михаило Ристић и други чланови делегације на Мировној конференцији у Букурешту, јула 1913. године. /фотографија/
(ИМС-6500)
156. 1914. јануар 16.-21. Петроград. Телеграми Мирослава Спалајковића о дочеку Николе Пашића у Петроград и обећању руског цара "да ће све учинити за Србију".
(АС, МИД ПО, V, 5/1914.)
157. Никола Пашић, (цртеж непознатог аутора)
(АС, СР-145)

Српска делегација на Мировној конференцији
у Букурешту 1913. године

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ И СТВАРАЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

158. Никола Пашић проучава географску карту. /фотографија/
159. 1914. јул 5. Београд. Никола Пашић, поводом кампање Аустро-Угарске против Србије због Сарајевског атентата, пише српским посланицима да увере пријатељске владе да је у интересу Србије да одржи добре односе са Аустро-Угарском. /концепт/ (АС, МИД ПО, I, Д-IV/1914.)
160. 1914. јул 10./23. Београд. Ултиматум аустроугарске владе Србији поводом Сарајевског атентата. (АС, МИД ПО, I, Д-VII/1914.)
161. 1914. јул 14. Београд. Никола Пашић јавља Посланству Србије у Берлину, да Србија, поводом ултиматума Аустро-Угарске, не може више попуштати и да неће тражити посредовање. /концепт/ (АС, МИД ПО, I, Д-VIII/1914.)
162. 1914. јул 15. Беч. Телеграм аустроугарске владе Николи Пашићу којим објављује рат Србији. (АС, МИД ПО, I, Д-VIII/1914.)
163. 1914. јул 17. Никола Пашић обавештава српска посланства о ставовима европских држава поводом објаве рата Србији и о аустроугарском бомбардовању Београда и Градишта. /концепт/ (АС, МИД ПО, I, Д-IX/1914.)
164. 1914. август, Ниш. Никола Пашић јавља Посланству Србије у Лондону да Аустро-Угарска бомбардује Београд и друге вароши на Дунаву и Сави, противно међународном праву, и тражи да јој савезници запрете да ће применити принцип реципроцитета. (АЈ, 80-7/397-400)
165. 1914. новембар 22. Ниш. Заклетва чланова владе. (АС, ПМС -439/1914.)
166. 1915. Никола Пашић о обнављању Балканског савеза, на захтев савезника, уз уступке Бугарској у Македонији; Србија је спремна на уступке под условом да Грчка и Румунија дају сличне концесије, да Србија после победе добије српско-хрватске земље Аустро-Угарске и да Бугарска приђе балканском блоку. /концепт/ (АЈ, 80, 4/673-682)

167. 1915. новембар 5. Никола Пашић јавља посланику Србије на Цетињу да обавести црногорску владу како су сви изгледи да ће српска војска одступати преко Црне Горе и Албаније, моли је да олакша повлачење војске, страних представника, народних посланика и народа који ће кренути без обзира на владин позив да остану и да пошаље превоз за државну благајну у Пећ. /концепт/ (АС, МИД ПО, XXVII, Д-VI/1915.)
168. 1915. новембар 6. Призрен. Никола Пашић обавештава посланства Србије да ће се српска војска, највероватније, повлачити преко Албаније и Црне Горе, пошто савезници нису испунили обећане заједничке акције против Бугарске; у том случају српска војска остаје без наоружања, опреме, одеће и хране и да би се консолидовала, потребна јој је помоћ савезника. /концепт/ (АС, МИД ПО, XXVII, Д-II/1915.)
169. 1915. новембар 8. Телеграми Николе Пашића - српским посланствима да траже помоћ од савезника у храни, превозним средствима и оружју; министру војном да шаље приспелу помоћ из Солуна у Драч; Есад паши да му шаље новац за храну и сено. /концепти/ (АС, МИД ПО, XXVII, Д-II/1915.)
170. 1915. новембар 9. Призрен. Никола Пашић обавештава војводу Радомира Путника, начелника врховне команде да Министарски савет сматра да врховна команда треба да се повлачи са престолонаследником Александром преко Албаније за Скадар. Војвода Путник може да се повлачи преко Црне Горе са делом врховне команде, осим оперативног одељења које иде са престолонаследником. (АС, МИД ПО, XXVII, Д-VI/1915.)
171. Никола Пашић са страним новинарима приликом повлачења српске војске и владе, 1915. године. /фотографија/
172. 1915. децембар 1. Скадар. Никола Пашић пише регенту Александру да се политика према савезницима не мења, без обзира на пропусте које су учинили, јер би то нанело штету будућим интересима Србије. Тражи попуну места министра војног у противном подноси оставку. /концепт/ (АС, ПМС, 1915-194/611)
173. 1916. јануар 21. Крф. Никола Пашић са члановима владе дочекује регента Александра Карађорђевића. /фотографија/

Ваше Висоганство

У овом тешком тренутку у коме се налази
наша отаџбина Краљевска влада сматра за своју
дужност да Вашем Висоганству потврди
своје намере да неће дозволити повлачење,
које се заслања на силе самоборног српског народа
и који пријатељи много брже воле да учине
у своје време што би додали велике користи
нама и нама, шта држали да би промена до-
садашње војне базе била неопходна и будуће
успехе Краљевине Србије и српског народа.
А ако би Ваше Висоганство било другог
мишљења тога молимо да уколико уважили
оцетави, Кабинета и тржишта између најдубље заједнице
које је повлачење, које дан је уредиво и широким
који вредно.

У Срадрожу
1. Децембра 1915 год.

Председник Министарства
и Министар Игњатије Драшковић
Никола П. Пашић

Овај потписан је својим именом да се не сматра као
највероватније да се српска војска повлачи преко
Албаније и Црне Горе, пошто савезници нису испунили
обећане заједничке акције против Бугарске; у том
случају српска војска остаје без наоружања, опреме,
одеће и хране и да би се консолидовала, потребна
јој је помоћ савезника. /концепт/ (АС, МИД ПО,
XXVII, Д-II/1915.)

Војвода Живојин Мишић и Никола Пашић
на положају 1917. године

Никола Пашић у обиласку фронта
1916. године

174. Никола Пашић у обиласку фронта 1916. година.
/фотографија/
175. Српска влада у Водену, 1916. године /фотографија/
176. Никола Пашић, председник владе и Живојин Мишић, командант
Прве армије на положају, 1917. године.
/фотографија/
177. 1917. март, Крф. Никола Пашић шефовима одељења, државне
управе и личностима од поверења, поводом одлуке владе да се тајна
организација "Уједињење или смрт" укида и строго кажњава, налаже да
сви чиновници, службеници и пензионери дају изјаве да ли су били
чланови поменуте организације.
(АС, ПО-149/87)
178. 1917. јун 10. Крф. Писмо Николе Пашића, министру Љубомиру
Давидовићу, у коме, поводом образложења његове оставке, изјављује
да се о пресуди окривљених официра није изјашњавао пре њеног
доношења./концепт/
(АС, ПМС-66)
179. Никола Пашић са члановима владе на Крфу, 1917. године.
/фотографија/
180. 1917. март 17. Крф. Никола Пашић пише ћерки Даринки да се надао да
ће "још ове године бити у Београду", да су догађаји у Русији опасни по
Русију и по Србију, да су савезници погрешили што су тако "радосно"
примили преврат и да је нова влада неспособна да руководи Русијом.
(АС, НПП, несређена грађа)
181. 1917. новембар 14./27. Париз. Никола Пашић јавља Јовану Јовановићу,
посланику у Лондону, да конференција неће расправљати о ратним
циљевима или се неће расправљати пред малим народима. Изражава
забринутост због стања у Русији и бојазан да Лењинова влада, која
је немачки агент, не распусти војску.
(АЈ, 80, 38/311-312)
182. 1918. Коминике председника владе Николе Пашића о кризи
коалиционе владе изазване одбијањем да се помилују официри осуђени
у Солунском процесу и о напорима Радикалне странке да се поново
формира коалициона влада. /концепт/
(АС, ПМС, 66/1918.)

183. 1914. октобар 14. Ниш. "Ратни циљеви Србије" - белешка о стварању јединствене југословенске, евентуално српскохрватске државе без посебне организације, уз поштовање националних особина сваког племена. /концепт/ (АЈ, 80, 4/574-577)
184. 1915. април 27. Никола Пашић посланствима Србије наводи разлоге због којих Србија треба да добије Банат и наглашава ".../ Србија тражећи Банат тражи га донста из етнографских, стратегијских и право жртве у крви и имању /.../" /концепт/ (АЈ, 80, 1/445)
185. 1915. мај 4. Никола Пашић јавља српском посланику у Лондону о преговорима краља Николе са Италијом о проширењу Црне Горе; даје му упутства да код савезника ради на уједињењу Србије и Црне Горе уз материјално обештећење и обезбеђење престижа династије Петровић, да се границе између две српске државе третирају као унутрашње српско питање. /дешифровани телеграм/ (АЈ, 80, 8/188)
186. 1915. октобар 8. Упутство Николе Пашића посланицима на страни о српским територијалним претензијама уколико Аустро-Угарска буде коначно побеђена. /концепт/ (АЈ, 80-1/152-153)
187. 1916. октобар 15. Крф. Никола Пашић јавља Јовану Јовановићу, посланику у Лондону о меморандуму Андрије Радовића, председника владе Црне Горе о уједињењу са Србијом, о избегавању краља Николе да да коначан одговор, о његовој намери да формира црногорски одред на Солунском фронту; даје упутство да код савезника ради на уједињењу две српске државе. /телеграм/ (АЈ, 80, 8/646-647)
188. 1916. јул 28. Крф. Никола Пашић јавља српским посланствима о захтеву Румуније да добије Банат као цену за улазак у рат и тражи да савезници не награђују Румунију српским земљама. /концепт/ (АС, МИД ПО, XIV, Д-VII/1916.)
189. Никола Пашић са официрима Прве српске добровољачке дивизије у Одеси, 5. маја 1916. године. /фотографија/

190. 1917. април 20. Крф. Никола Пашић пише Јовану Јовановићу о захтеву Хрвата да се Српски добровољачки корпус назове југословенским, да би спречили српску доминацију. Сматра да је најприкладније име будуће државе Краљевства Срба Хрвата и Словенаца и да би корпус могао да се назове Корпус Срба, Хрвата и Словенаца, али да се образују српскохрватске јединице са својим заставама чиме би се избегло стварање заставе која не постоји. /концепт/ (АЈ, 80, 9/247-253)
191. 1917. јул, 7./29. Крф. Крфска декларација. /фотокопија/ (Српске новине, бр. 83, 13, ВИ163/ 1917.)
192. Председник владе Никола Пашић, са учесницима Крфске конференције, јула 1917. године. /фотографија/
193. 1918. септембар 28. Лондон. Никола Пашић обавештава Стојана Протића о настојању Анте Трумбића да савезници признају Југословенски одбор за званичног представника СХС, и да има исти третман као српска влада у мировним преговорима, што подржава Енглеска. /концепт/ (АС, ПМС, 135/1918.)
194. 1918. март 17. Крф. Концепт декларације Николе Пашића, председника владе, о спољној политици. /концепт/ (АС, ПО-149/95)
195. 1918. октобар 22. Женева. Никола Пашић извештава регента Александра и Стојана Протића о разговору са представницима српске опозиције и Антом Трумбићем, председником Југословенског одбора, о формирању и саставу коалиционе владе. /концепт/ (АС, МИД, строго пов., XII, Д-VIII/1918.)
196. 1919. Париз. Делегација Срба, Хрвата и Словенаца на Мировној конференцији у Паризу - Никола Пашић (први делегат), Анте Трумбић, Миленко Веснић, Иван Жолгер, Мате Бошковић, Светозар Рибарж, Јосип Смодлака, Андрија Радовић. Генерални секретари: Јован Марковић и Богумил Вошњак, лични секретар Николе Пашића, Нинко Перић. /фотографија/
197. 1919. март 20. Париз. Никола Пашић извештава регента Александра да је у разграничењу са Румунијом, Србима припао Вршац, Бела Црква и Кикинда, а Румунима, Темишвар. /концепт/ (АЈ, 336, 85, 9)

198. 1919. април 14./15. Париз. Никола Пашић извештава Стојана Протића о ставу и разлозима да се не прихвати предлог савезника да српска војска учествује у гушењу бољшевичке револуције у Мађарској, да разграничење са Румунијом у Банату није коначно и о положају Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца./концепт/
(АЈ, 336, 85, 13)
199. 1919. мај 4. Париз. Никола Пашић извештава Стојана Протића о настојању делегације да се троугао Барање додели Србији и о свом неслагању са Матом Бошковићем да се захтева исправка границе према Бугарској из тактичких разлога. /концепт/
(АЈ, 336, 85, 24)
200. 1919. Париз. Никола Пашић извештава Стојана Протића, председника владе о утврђивању границе према Бугарској, Мађарској и Аустрији и границе према Италији до Горице. Питање Трста и западне обале решаваће се арбитражом по Вилсоновом мишљењу. /концепт/
(АЈ, 336, 85, 11)
201. 1919. јун 5. Париз. Никола Пашић извештава Стојана Протића да савезници траже да се ратна штета Аустро-Угарске подели на све њене бивше покрајине, што значи да би ратну штету Србији плаћале покрајине припојене Краљевини СХС.
(АЈ, 336, 85,33)
202. 1919. јун 23. Париз. Никола Пашић извештава Стојана Протића да савезници траже да покрајине бивше Аустро-Угарске које су припале Краљевини СХС прихвате петину ратних дугова и сразмерно старе дугове Аустро-Угарске. Сматра да у мировне уговоре са Аустро-угарском, Бугарском и Турском уђу исте одредбе као за савезнике. Предлаже да се савезнички услови не прихвате "па макар и напустили конференцију мира". /концепт/
(АЈ, 336, 85, 45)
203. 1920. јануар 9. Никола Пашић у извештају о разграничењу између краљевине СХС и Италије износи своје ставове - Вилсонова линија се не може одбити; треба сузбити стварање "Тампон државице"; Ријеку оставити под управом Лиге народа; одбити неутрализацију острва и обале; противити се захтеву Италије да добије протекторат над Албанијом јер се Краљевина СХС не може помирити са покушајем да се "ма која велика сила утврђује на Балкану, јер слобода и независност

- целог Балкана, свију балканских народа доћиће напослетку у потчињен положај /.../" /концепт/
(АС, НПП, Несрећена грађа)
204. 1916. април 14. Диплома енглеског краља Џорџа V о одликовању Николе Пашића Викторијанским крстом.
(АЈ, 143-3)
205. 1916. април 20. Царско село. Указ руског цара Николе о одликовању Николе Пашића, орденом кнеза Владимира I реда.
(АЈ, 143-3)
206. 1918. јул 15./28. Крф. Дипломатски пасош Николе Пашића, председника владе Краљевине Србије.
(АЈ, 143-3)
207. Пропусница делегације Краљевине СХС на Мировној конференцији у Паризу.
(АСАНУ-11571/18)

Делегација Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца на Мировној конференцији у Паризу 1919. године

ЈУГОСЛАВИЈА

208. 1918. новембар 27. Београд. Повратак Николе Пашића у отаџбину. /фотографија/
209. 1918. децембар 3. Београд. Оставка Николе Пашића, председника владе регенту Александру Карађорђевићу, због регентовог незадовољства саставом нове концентрационе владе. /концепт/ (АЈ, 143-1)
210. 1921. Примедбе Николе Пашића на Нацрт Устава Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. /концепт/ /АС, ПМС, 1918.)
211. Никола Пашић у Букурешту, 1922. године /фотографија/
212. Никола Пашић са члановима владе у Букурешту, 1922. године, у време веридбе краља Александра са принцезом Маријом. /фотографија/ (ИМС-6/4)
213. 1922. јул 7. Блед. Краљ Александар Карађорђевић пише Н. Пашићу, председнику владе, о тешком материјалном положају официра, и моли да пронађе начин да се стање поправи и да га о истом обавести. Наглашава да је друга "велика државна и војна брига набавка оружја и муниције". (АСАНУ-10015)
214. 1922. јул, Београд. Никола Пашић са представницима Мале антанте - Едвардом Бенешом, Јоном Дуком, Момчилом Нинчићем. /фотографија/
215. Никола Пашић, краљ Александар, краљица Марија, кнез Арсен и принц Павле. Председник владе Никола Пашић држи говор поводом прославе Кумановске битке, 25. октобра 1922. године. /фотографија/
216. 1922. децембар 4. Београд. Оставка Николе Пашића краљу Александру Карађорђевићу због гласања групе посланика Демократске странке против владиних одлука и солидарисања са странкама које су напустиле скупштину. (АЈ, Збирка ВЈМ - 21/15)

80-1-156

Никола Пашић о територијалним претензијама Србије

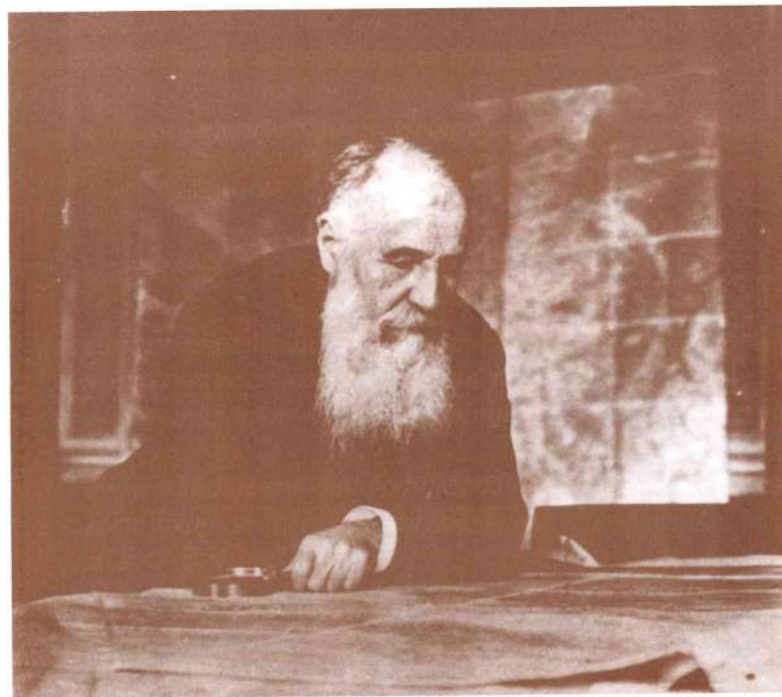
Нашим интересима за Србију.

М ако није настало време да се
расправља, али ова о територијална
које ће бити држава које се налазе
победи над немачким војскама, добити, и на
остаће поједи, да још сада обрачунавају
нашим интересима српских грађани:
јавља се да се уједињени и држава
у јужној о. прекојој се налази држава, али о држави која
својим, и то својом, влашћу, уједињава
са неким државама, које се налазе у Србији:
својим, земљама, на које се налази држава - а да
сада само уједињени држава у јужној држави.
Ако имамо крај, нашег остварења, и ако
влада држава, да се коначно оствари - сада
ли представљамо на својим земљама и грађанима.
Ка бавати у држави, у којој се налази
живи у земљи, али са српским државицима
мешају, према Румунији. Држава да држава на
мешају, да се држава државица и држава
државе на држави, држава, остварења држава, држава и држава

Arhiv
Jugoslavija
Beograd

217. 1923. јул 29. Београд. Никола Пашић обавештава краља Александра о реконструкцији владе, одлагању заседања Народне скупштине, предлогу закона које ће одбори припремити за септембарско заседање, и о задацима владе у спољној и унутрашњој политици.
(АЈ, Збирка ВЈМ-21/15)
218. 1923. јун 27. Београд. Атентат на председника владе Николу Пашића. /фотокопија/
(Политика, бр. 5450, 28. јуна 1923.)
219. 1924. јул 17. Београд. Никола Пашић, председник владе предлаже краљу Александру да, распусти Скупштину због парламентарне кризе изазване недоследношћу опозиционих странака, нарочито Демократске, по питању државног уређења земље, што условљава својом оставком.
(АЈ, Збирка ВЈМ, 21/15)
220. 1925. јул 18. Загреб. Честитка Стјепана Радића Николи Пашићу на успешном закључењу народног споразума између Срба и Хрвата.
"/.../ Ви сте богомданом пронишљивошћу свога ума прозрели сву величину или сву тежину народног споразума те сте готово нечујно и невидљиво ово велико дјело утврдили и усавршили/.../" /телеграм/
(АЈ, 143-1)
221. Никола Пашић и Стјепан Радић 1925. године у Београду /фотографија/
222. 1926. април 4. Београд. Оставка владе Николе Пашића поднета краљу Александру због неприхватања скупштинске одлуке од стране Хрватске сељачке странке о наставку рада Народне скупштине.
(АС, Збирка ВЈМ 21/15)
223. Никола Пашић у Београду, децембра 1926. године /фотографија/
224. Радни сто Николе Пашића
225. Агенда Николе Пашића
(ИМС, 66/1)
226. Гипсани одливак руке Николе Пашића са посмртног одра, рад вајара Ђоке Јовановића /оригинал/
(ИАЗ, 66)

227. "На вест о смрти Николе Пашића"
(Политика, ванредно издање, 10. децембар 1926. Београд)
228. 1926. децембар, Београд. Распоред у цркви и распоред спровода Николе Пашића.
(АС, НПП, Несређена грађа)
229. Сахрана Николе Пашића, породица, краљ Александар и државни великодостојници . /фотографија/
230. Погреб Николе П. Пашића
(Време, бр. 1791. 13. децембар 1926.)

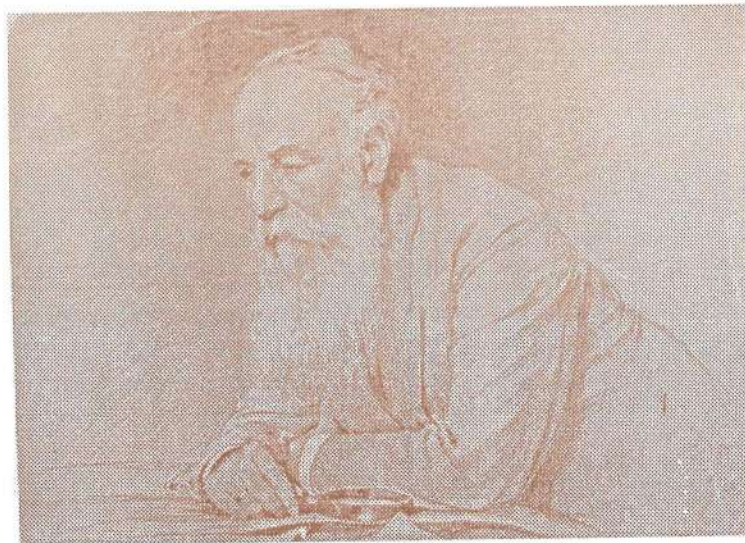
Никола Пашић

Београд, 7 Јуна 1922

Господине Председниче,
Скоро су свах Гарнизона долази ми
у последње време уредбале касни
о материјалним тежакотима
с којима се боре официри. След
велике скупоће црковни су додаци
били недовољни вама и кад се
неки од официра обрачуна
пароцима тачно на оделу и
на парни тежакоту у ошине.
Што још особито чудило на
црков дух, то је што они немају
права скучања, резолуција и

Писмо краља Александра Николи Пашићу

Никола Пашић

Никола Пашић у време веридбе краља Александра и
принцезе Марије у Букурешту 1922. године

СКРАЋЕНИЦЕ

AJ	Архив Југославије
AC	Архив Србије
АСАНУ	Архив Српске академије наука и уметности
ИАЗ	Историјски архив "Тимочка крајина" Зајечар
ИМС	Историјски музеј Србије
НБ	Народна библиотека

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ НОВИ САД

1926 - 1996